

ΝΗΣΙΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΣΤΡΑΒΟΚΩΣΤΑΙΝΑ

Ποιὸς περίμενε πῶς ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μπόρα, θὰ φύτρωνε μιὰ ἱστορία! Νὰ ὅμως ποῦ γίνονται καὶ τέτοια θαύματα! ἂν δὲν μ' ἔπιανε μιὰ μπόρα 'ς τὸ βουνὸ τ' Ἀγιοῦ Ἡλίου, (καὶ σὲ ποιὸ βουνὸ δὲν ἔστεισε τὴ φωνὴ τοῦ ὁ εὐλογημένος αὐτὸς ἅγιος! ἅς ποῦμε λοιπὸν πῶς αὐτὸς ὁ 'δικὸς μας εἶνε ἓνας νησιώτης ἅγιος Ἡλίας),— ἂν δὲν ἀνοίγανε οἱ καταρράχτες τοῦ οὐρανοῦ ἐκεῖ ἀπάνω, κί' ἂν δὲν μ' ἐστέλνανε 'ς ἓνα χωριὸ νὰ κονέψω, δὲν θὰ σὰς ἔλεγα τώρα τὴν ἱστορία τῆς Στραβοκώσταινας!

Ἐγὺρίζα ἀπ' τὴ Χώρα· μιάς μέρας ταξεῖδι, βουνὰ καὶ πέτρες ὅσες θέτε, μὰ μ' ἓνα καλὸν ἀγωγιάτη, ποῦξερε νὰ μιλῇ τοῦ ἀλόγου του, καὶ ἤξερε καὶ τᾶλογό του νὰ τὸν ἀκούγῃ. Τὸ κοιμένο τὸ ζῶο ἐσκάλωνε τὰ μονοπάτια ἀνάμεσχα 'ς τ' ἀγκάθια καὶ τες στενιὲς σὰν γίδι, καὶ τόσο ἡσυχά, ποῦ δὲν σ' ἐκούραζε. Ἐκεῖνο ποῦ αἰσθανόμουνα κορματί ἦτανε τὸ σαμάρι, καὶ ἀντισκοινοῖα 'ς τὸ πλάγι μου, ποῦ κρατούσανε τὸ σεντοῦκι.

Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλέψει πρὸ μισῆς ὥρας, κ' εἶχαμε ἀκόμη τρεῖς ὥρες νὰ φθάσουμε 'ς τὸ δικὸ μας χωριὸ. Μὰ ἦτανε μισοφέγγαρο, καὶ λέγαμε πῶς θὰ προφθάσουμε ν' ἀνέβουμε τὰ βουνὰ καὶ νὰ κατεβούμε 'ς τὸν κάμπο μας μὲ τὸ φῶς του. Τὸ εἶπαμε δὲν τὸ εἶπαμε, καὶ τὰ σύννεφα ἀρχινίσανε νὰ μαζεύονται. Βρισκούμαστε τώρα μέσα 'ς ἓνα δάσος. Μιὰν ἐξαφνὴ ἀστραπή, κί' ἄρχισε τὸ πανηγύρι. Ἡ βροντὴ μᾶς ξεκούφανε. Εἶπαμε πῶς πολὺ κοντὰ πρέπει νὰ ἔπαισε τ' ἀστροπελέκι. Ἀκόμα δὲν τῶπαμε, κί' ἄλλη μιὰ κανονιὰ μᾶς χαιρετᾷ μέσ' ἐτὴν ἄγρια ἐκείνη φύσι. Πάλι δυὸ τρεῖς στιγμὲς σιωπῇ, κί' ἀρχινᾷ ἓνα βαρὺ καὶ ἀδιάκοπο βοητό, ἦτανε ἡ χονδρὴς

σταλαγματιὲς ποῦ πέφτανε πάνω 'ς τὰ φύλλα. Τὸ βοητὸ αὖξανε ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ, ὥσοῦ ποῦ κατάντησε χαλασμὸς κόσμου. Ποῦ καὶ ποῦ ἄστραφτε καὶ βρόντα, κί' ἀπ' τὴν ἀστραπὴ ὡς τὴ βροντὴ δὲν περνοῦσε οὐδὲ ὅση ὥρα τὸ λέγω. Ἦτανε σωστὴ βροχὴ τοῦ βουνοῦ.

Ὡσοῦ νὰ βγοῦμ' ἀπ' τὸ δάσος, τὰ ροῦχά μας κολνοῦσαν ἀπάνω μας.

Ἡ βροχὴ ἄρχισε νὰ λιγοστεύῃ, ἓνα δυὸ στιγμὲς ἀκόμη, καὶ σταμάτησε ὁλότελα. Τὸ μαῦρο σύννεφο πέρασε, καὶ τὸ φεγγάρι γελοῦσε πάλι. Μὰ ἐγὼ τότες δὲν ἐγελοῦσα, γιὰτὶ κρύονα. Καὶ ἦτανε καὶ φθινόπωρο. Λέγω λοιπὸν τοῦ ἀγωγιάτη :

— Πᾶμε 'ς τὸ χωριὸ ἐκεῖνο κατὰ τὴ ραχοῦλα.

Σὲ μισὴν ὥρα μέσα τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου μου χτυπούσανε καὶ τινάζανε σπίθες ἀπάνω 'ς ταῖς πέτρες τοῦ στενοῦ ὁρόμου ποῦ χωρίζε τὸ χωριὸ σὲ δυὸ μαχαλάδες. Ἐνὰς καφενὴς, δυὸ τρία ἔργαστηράκια, μὲ πέντ' ἐξηλιοκαμμένους χωριανούς ποῦ καθοῦντανε ἀπ' ἐξω

'ς τὰ σκαμνιά τους καὶ πίνανε ναρκιλέ, κ' ἐκὰτάλαθα πῶς βρισκούμαστε 'ς τὴν ἀγορά.

Ῥωτοῦμε 'ς τὸν καφενὲ ποῦ μπορούμε νὰ περάσουμε τὴ νύχτα.

— Καλῶς ὁρίστε, ἀπαντᾷ ἓνας τους.

Ἐγὼ, θαρρῶντας πῶς ἐννοοῦσε νὰ μᾶς φιλέψῃ αὐτὸς πηδῶ ἀπ' τᾶλογο, τὸν εὐχαριστῶ, καὶ ῥωτῶ ποῦ εἶνε τὸ σπίτι του. Γλήγορα ὅμως κατάλαβα πῶς τὸ καλῶς ὁρίστε ἦτανε ἀπλὸ χαιρέτισμα, καθὼς ποῦ συνειθίζουσε 'ς τὰ χωριά νὰ καλωσορίζουν καὶ νὰ καλημερίζουν κάθε ξένο, κί' ἅς μὴν τὸν εἶδανε ποτὲς τους. Ἀληθινὴ εὐγένεια καὶ χάρι, ποῦ φυτρώνει κί' αὐτὴ καὶ μοσχοβολᾷ 'ς τὰ βουνὰ ἐκεῖνα ἀπάνω.

Ξαναρωτῶ λοιπὸν ποῦ μπορούμε νὰ περάσουμε τὴ νύχτα.

ΨΑΡΟΠΟΥΛΑ

Εἰκὼν Ἀγόστου Κούλας

— Καὶ ποῦ ἄλλου παρὰ ἑς τῆς Στραβοκώσταινας; μοῦ κάνει ὁ χωρικός.

Ἐγὼ ποῦ, ἐρχάμενος πρὸς τὸ χωριό, ἂν καὶ τουρτούριζα, συλλογιόμουν πῶς θαῦρω ἴσως ἐκεῖ μέσα κανένα ἀγριολούλουδο ν' ἀνθοβολῇ μοναχό του, εἶπ' ἀμέσως μέσα μου: — Νὰ τὸ ἀγριολούλουδο! Ἡ Στραβοκώσταινα!

Ἐρχεται λοιπὸν μαζί μας ἓνα παιδί μὲ τὸ φανάρι, καὶ πᾶμε ἑς τῆς Στραβοκώσταινας.

Φαίνεται πῶς τῷχαν πάρει εἰδῆσι πῶς ἐρχονται μουσαφिरαῖοι, γιατί ἑς τὴν αὐλόθυρα μᾶς περιμέν' ἓνα ἀγόρι 17-18 χρονῶν μ' ἓνα λυχνάρι ἑς τὸ χέρι, κ' ἓνας νέος ἀνθρώπος καλοφορεμένος, φέσι ὅ,τι βγῆκε ἀπ' τὸ καλοῦπι, τσόχινο λεμπαντέ καὶ γιαντερί, βρακὶ κι' αὐτὸ τσόχινο, καλὰ στρωμένο, κι' ὄχι μὲ πολλὲς κόφες, ζωνάρι πλατὺ καὶ καλὰ διπλωμένο, ἄσπρες κάλτσες, πατημένες γόδες, κι' ἓνα μικρὸ κομπολόγι ἑς τὸ χέρι. Αὐτὸς ἦταν ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, καὶ τὸν εἶχαν προσκαλέσει ὡς φαίνεται γιὰ νὰ μοῦ κάμῃ τὰ «ικράμια».

Ἡ αὐλὴ ἦταν σκεπασμένη μὲ μιὰ κληματαριά, καὶ τὰ πεσμένα κίτρινα φύλλα δείχτανε πῶς πρέπει νὰ πέρασε δυνατὴ βροχὴ κι' ἀπ' ἐδῶ. Ὁ μικρὸς πῆρε τὸν ἀγωγιάτη γιὰ νὰ τοῦ δείξῃ τὸν ἀχυριῶνα καὶ τὸ μαγειριό, κι' ὁ δάσκαλος πῆρ' ἑμένα ἑς τὸ σπίτι. Τὸ σπίτι ἦτανε, μιὰ «μέσα αὐλὴ» ποῦ ἔφεγγε ἀπ' τὴν πάστρα, μιὰ σκάλα μὲ σανίδια κίτρινα σὰν τὸ κεχλιμπάρι, ὕστερα ἓνα χαγιατί ἀπάνω, ἓνα μιντέρι ἑς τὴ μιὰ πλευρά, κατάντικρυ ἡ θύρα τῆς κάμαρας, κι' ἀπ' τὸν ἄλλον τοῖχο ἡ θύρα ποῦ ἔμπαινες ἑς τὸ «μέσα σπίτι,» τὸ καθαυτὸ σπίτι, τὸ ἅγιο τῶν ἁγίων, ποῦ πρέπει νὰ τὸ ἱστορήσουμε δῶ πέρα λιγάκι, γιατί πᾶνε νὰ χαθοῦν πλεῖο κι' αὐτὰ τὰ μέσα σπίτια. Πενήντα χρόνια καὶ δῶθε δὲν τὰ χτίζουνε πλεῖο, καὶ τὰ παλῆὰ τὰ χαλνοῦν ἓνα ἓνα γιὰ νὰ κάνουν τόπο ἑς τὰ *σαλόνια*, ποῦ βαζουνε μέσα τὰ ψεύτικα στολίδια τῆς Γερμανίας.

Τὰ «μέσα σπίτια» εἶνε ὅλα ἑς ἓνα σχέδιο καμωμένα. Οἱ τοῖχοί τους χονδροὶ σὰν κάστρα, καὶ μὲ μεγάλες πέτρες χτισμένοι. Τὸ μᾶκρος τους, ἴσα μὲ τὸ μᾶκρος ὅλου τοῦ σπιτιοῦ, τὸ φάρδος, τοῦ μισοῦ σπιτιοῦ. Εἶνε χωρισμένα σὲ δύο μέρη· τὸ ἓνα, τὸ κάτω, ποῦ πιάνει τὰ δύο τρίτα τῆς κάμαρας, καὶ τὸ ἄλλο, ὁ σοφᾶς, κ' ἓνα δυὸ πῆγες ἀψηλότερα, μ' ἓνα σκαλὶ ἑς τὴ μέση γιὰ ν' ἀνεβαίνης. Κάτω ἀπ' τὸ σοφᾶ εἶνε ὁ ἀποκρέβατος, ποῦ κατεβαίνεις καὶ τὸν βρίσκεις γεμάτο σφίδες, κ' ἡ σφίδες πάλι γεμάτες ξηρὰ σῦκα, ἀμύγδαλα, καρύδια, ρετζελία, ἐληνές μαῦρες, ἐληνές ἄσπρες, ἐληνές ὀλάκερες, ἐληνές *κλαστάδες* (σπασμένες). Ὁ σοφᾶς εἶνε τριγυρισμένος ἀπὸ μιντέρια· ἐκεῖ εἶνε καὶ τὰ παραθύρια μὲ τές γλάστρες-μέσα, καὶ βλέπουνε ἑς τὸ περι-

βόλι. Καμμιὰ φορὰ ἐρχεται καὶ τὸ γιασουμί καὶ τυλίγεται ἑς τὰ κάγκελα τῶν παραθυριῶν.

Στὸ κάτω μέρος τοῦ μέσα σπιτιοῦ, ὕστερα ἀπ' τὸ εἰκονοστάσι, ποῦ πρέπει νὰ ἔχῃ ὅλους τοὺς ἁγίους καὶ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ, στολίζουνε τοὺς τοίχους ὀλοτρόγυρα καὶ τὰ ῥάφια, μὲ ὅλη τὴ σερυμαγιὰ τοῦ σπιτικοῦ ἀπάνω: σινιά, ταψιά, λεγκέρια, χαρανιά, καπάκια, ὅλα γανωμένα καὶ γυαλιστερά· ὕστερα τὰ πιατικὰ καὶ τὰ γυαλικά, καὶ ὕστερα ὕστερα, ἂν δὲν ἔχῃ τίποτες ἄλλο, τὰ γεμίζουνε κυδῶνια ἓνα κατόπι τοῦ ἄλλου, ῥόδια, χειμωνικά, πεπόνια καὶ ἄλλα ἴωρικά. Τὰ καλλίτερα πωρικά ὅμως κρέμουνται ἑς τὸ δίχτυ ἀπ' τὴ στέγη, ποῦ εἶνε μαῦρη, καὶ καμμιὰ φορὰ στολισμένη μὲ κόκκινα ξόμπλια, καθὼς καὶ τὸ σιμιδῶκι (μέση δοκός, μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλος). Ἀπ' ἔξω ἡ στέγη εἶνε δῶμα, μὲ τὴ στρογγυλὴ πέτρα ἀπάνω, γιὰ νὰ τὸ κατρακυλοῦνε ὕστερ' ἀπ' τὴ βροχή.

Τὸ κάτω αὐτὸ μέρος τοῦ μέσα σπιτιοῦ εἶνε φυσικὰ στρωμένο μὲ χαλιὰ τὸν χειμῶνα. Ἀντὶς μιντέρια ἐδῶ ἔχουμε τσελτέδες, κι' ἀντὶς καθέκτες σεντούκια ἀραδιασμένα ἑς τὴ μιὰ πλευρά, κ' ἐκεῖ μέσα εἶνε κρυμμένα ὅλα τὰ προικιά κι' ὅλα τὰ νυφικά δυὸ καὶ τριῶν γενιῶν. Τὴ «γωνιά» δὲν τὴν ἀνάβουνε ποτές τώρα. Τώρα ἔχουμε τὸ μαγκαλὶ μονάχα. Τὴ γωνιά τὴν ἀνάβανε ἑς τοὺς παλῆους καιροὺς, καὶ ξαπλουνότανε ἀντίκρυ ἑς τὰ ξύλα καὶ κοιμούντανε. Τώρα τὴν ἔχουμε γιὰ ττολίδι. κ' εἶνε ἄσπρη σὰν τὸ χιόνι ἀπ' τὸ ἄλειψε ἄλειψε ἀσβέστη. Ἀπάνω ἀπ' τὴ γωνιά, ῥάφια τὸ ἓνα πάνω ἑς τ' ἄλλο μὲ τὰ καλλίτερα πιατικά. Καὶ ἑς τὴ μιὰν ἄκρη τοῦ κάτω κάτω ῥαφιοῦ τὸ θυμιατὸ γιὰ τὸ εἰκονοστάσι. Φῶς ἄλλο δὲν ἔχει παρὰ τὸ λυχνάρι ποῦ κρέμεται μέσ' ἑς τὴν κάτασπρη γωνιά, καὶ τὸ καντήλι τῶν εἰκόνων.

Θαρρῶ πῶς τὰ εἶπαμε τὰ πλεῖο σπουδαῖα, ἂν καὶ ὄχι ὅλα. Καὶ τώρα ἂς σᾶς ῥωτήσω ἐσᾶς, ἀρχοντόπουλα τῆς ῥωμηοσύνης, ποῦ πᾶτε καὶ ζοδεύετε τὰ μαλλοκεφαλὰ σας ἑς τὰ ταξείδια τῆς Εὐρώπης, πῶς δὲν κάνετε καθε χρόνο κι' ἀπὸ ἓνα ταξιδάκι ἑς τὰ νησιά μας, νὰ πᾶτε νὰ τὰ δῆτε ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα πλεῖο περιέργα κι' ὡμορφα, καὶ νὰ τὰ ξέρετε, καὶ νὰ τ' ἀγαπᾶτε, σὰν δικὰ σας ὅπου εἶνε, καὶ νὰ μὴν ὑποφέρῃ καὶ τὸ πουργί σας, μόνο πᾶτε ἑς τὰ ξένα, καὶ δὲν βλέπετε πῶς τὰ μεγαλῆτερα ἔθνη μέσα ἑς αὐτὴν τὴν Εὐρώπῃ σας εἶν' ἐκεῖνα ποῦ θαμμάζουνε τοὺς δικούς των θησαυροὺς, αὐτὰ τὰ χωριάτικα ποῦ τὰ θαρρεῖτε ἀσήμαντα καὶ ποῦ θ' ἀρχίσουν ν' ἀρχωνται καμμιὰ μέρα οἱ Ἑγγλέζοι κοπαδιαστά νὰ τὰ βλέπουνε καὶ νὰ λένε πῶς ζοῦνε ἀκόμα ἡ χάρες καὶ ἡ μορφὴς τῆς Ὀδύσσειας, καὶ τότες θὰ τ' ἀγαπήσουμε κ' ἐμεῖς ἀπὸ μίμηση, κι' ὄχι ἀπὸ γούστο!

Ἀμέτε, ἀμέτε ἀμέσως, κάθε χρόνο κι' ἀπὸ ἓνα νησί μας· θὰ βρῆτε φιλοξενία, θὰ βρῆτε φίλους, θὰ βρῆτε ἀπόλαψες ποῦ δὲν μπορεῖτε νὰ τὲς ἀγοράσετε μὲ μιλλιούνια 'ς τὴν Εὐρώπη, καὶ θὰ γυρίζετε μ' ἀνοικτὴ καρδιά καὶ μὲ καινούργια πλεμμόνια 'ς τὴ σκοτισμένη Ἀθήνα σας.

Σὰν ἐπῆγα κι' ἄλλαξα 'ς τὴν καλὴ κάμαρα, καὶ ἦλθε ἡ παρακώρη καὶ μοῦ ἔχυσε νερό κ' ἐνίφτηκα, καὶ μοῦ ἔδωσε τὸ προσόψι καὶ σκουπίστηκα, πέρασα 'ς τὸ μέσα σπίτι, καὶ βλέπω ἀντίκρυ μου μιὰ ἀρχόντισσα, ποῦ μὲ καλωσορίζει μὲ μιὰ σιγανὴ καὶ γλυκεῖα φωνή, καὶ μ' ἓνα χαριτωμένο χαμόγελο. Ἐγὼ περίμενα νὰ δῶ καμμιὰ γρηὰ γυναῖκα τὸ πολὺ μ' ἓνα μάτι, καὶ τώρα βλέπω τὴ μεγαλοπρεπέστατη τοῦτη Ἀθηνᾶ, μὲ δυὸ μαῦρα, μεγάλα μάτια, ποῦ ἔχανε ἀκόμα μέσα τους ὅλη τὴ φωτιά κι' ὅλη τὴ λάμψη τῆς νιότης. Φοροῦσε φεσάκι μὲ τὸ τσεμπέρι τυλιγμένο τριγύρω καὶ φορτωμένο φλωριά, μὲ τὴ μαθιά μεταξωτὴ φούντα ἀπλωμένη ὁλοτρόγυρα 'ς τὴν κορφή, φοροῦσε κ' ἓνα γερτάνι μαργαριταρένιο μ' ἓνα μεγάλο φλωρί 'ς τὰ στήθια της. Τὸ σαλβάρι της δὲν φαίνοντανε τώρα καθὼς ἄλλοτε, ποῦ φοροῦσαν ἡ γυναῖκες καβάδια. Ἡ κυρὰ Δέσποινα (καὶ τῆς ταίριαζε τοῦτο τὸ ὄνομα καλλίτερ' ἀπ' τ' ἄλλο), φοροῦσε σκούρο φουστάνι, κ' ἓνα φιλοκαμωμένο κι' ἀνοιχτὸ λεμπαντεδάκι, μὲ ὀλίγη γούνα 'ς τὲς ἄκρες.

Παραμέσα, ἀπάνω 'ς ἓνα τσελτέ, μισοσηκώθηκε ἓνας καλοκάγαθος ἄνθρωπος, ὡμορφος καὶ αὐτός. Μᾶς καλωσόρισε χαμογελῶντας λιγάκι παραξένα. Ἦτανε ὁ Στραβοκώστας, ὁ ἄντρας τῆς ἀγγελοκάμωτης Δέσποινας. Καὶ τὸν λέγανε Στραβοκώστα, γιατί δὲν εἶχε μάτια ὁ ταλαίπωρος.

Ἡ ὁμιλία μας ἦτανε ἀπλὴ καὶ καρδιακὴ σὰν καθήσαμε. Τοὺς εἶπα ποῖος ἦμουν, καὶ μὲ ξέρανε. Ἐγὼ ντράπηκα ποῦ δὲν τοὺς ἤξερα, γιατί κατὰλαθα πῶς εἶχα νὰ κάνω μὲ τὴν πλεῖο ἀρχοντικὴ φαμίλια τοῦ χωριοῦ, φαμίλια μὲ ἱστορία, ποῦ πρὸ 15—20 χρόνια ἦτανε ἀγνωστὴ καὶ βυθισμένη 'ς τὴ φτώχεια, καὶ τώρα ἡ πρώτη 'ς τὴν καλοτυχία καὶ 'ς τὸ καλὸ ὄνομα. Σὲ λιγάκι μπῆκε μέσα κι' ὁ γιὸς τους, ζυπνὸ παλληκάρι, ποῦ ἀστράφτανε τὰ μάτια του. — Ἀγάπης παιδί, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου σὰν τὸν ξαναεἶδα τώρα· αὐτός ἦτανε ποῦ μᾶς κρατοῦσε τὸ λυχνάρι 'ς τὴν αὐλόθυρα.

Ἦστερα ἀπὸ μισῆς ὥρας κουβέντα, ἐστρώθηκε τὸ τραπέζι. Ἦρθε ἡ παρακώρη, κατέβασε τὸ μεγαλότερο σινί, τῶβαλε ἀπάνω 'ς τὸ σιντερένιο σακμνί, τὰ μαξιλλάρια τριγύρω, κι' ἀπάνω τους τὸ μακρὺ καὶ κεντημένο *μεσσάλι*, ποῦ τὸ παίρνουν ὅλοι 'ς τὰ γόνατά τους σὰν καθίσουνε, καὶ σὰν τὰ συγύρισε ὅλα, ἔφερε τὸ φαγί.

Ἡ κυρὰ Δέσποινα, ποῦ ἔλειψε λίγες στιγμὲς, καὶ πάη νὰ δῇ τί γίνεται 'ς τὸ μαγειριό, ξαναμπῆκε καὶ μᾶς εἶπε νὰ κοιτάσουμε· ἔπειτα πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι τὸν Κώστα της, καὶ τὸν ἐκάθισε κοντὰ της.

Ἐκάναμε τὸν σταυρό μας, εἶπαμε τὸ «καλῶς σας ἤραμε», κι' ἀρχίσαμε. Ὁ Κύρ Κώστας, — τώρα εἶχαμε καὶ μιὰ λουσέρνα 'ς τὸ τραπέζι, καὶ τὸν ἔβλεπα καλλίτερα, — ἦτανε ζωηρότατος ἄνθρωπος. Μιλοῦσανε ὅλα του· τὸ γλυκὸ στόμα, τὸ μεγάλο μέτωπο, ἡ λαφρὴ χειρονομία του, μόνον τὰ μάτια του δὲν μιλοῦσανε! Ἦθελε νὰ μαθῇ τὸ τί εἶδα καὶ τί ἔμαθα 'ς τὴν Εὐρώπη κι' ὅπου ἄλλοῦ πῆγα. Καὶ σὰν τοῦ διηγοῦμουν τὰ ταξιδία μου, ξεχνῶσε τὸ φαγί του, καὶ καθὼς ποῦ γύρευε νὰ μὲ κυττάξῃ μὲ τὸ χουλιάρι 'ς τὸ χέρι, παίζανε καὶ τρέμανε τὰ χεῖλη ἀπ' τὴν εὐχαρίστησι κι' ἀπ' τὴν περιέργεια.

Ἡ Κυρὰ Δέσποινα εἶχε λίγα λόγια καὶ ἐκείνη, μὰ διαλεχτὰ καὶ μετρημένα. Μιὰ της ματιά, μιὰ της λέξι, σ' ἔκανε καὶ τὴν σεβόσουνε. Τὸ μέτωπο, τὸ σιαγόνι, τὸ σύστομό της, ὁ λαιμός της, τὰ μικρὰ χέρια, ὅλα της ἦτανε μορφιά καὶ χάρι, καὶ πάνω 'ς τὴ χάρι ἐκείνη ἦτανε θρονιασμένη μιὰ δύναμι, ἓνας χαρακτῆρας, ποῦ ἔλεγε κι' ὁ Θεὸς τὴν ἔκαμε γιὰ νὰ δείξῃ πόση εὐτυχία μπορεῖ νὰ κατεβάσῃ 'ς τὸν κόσμον.

Ὁ μικρὸς δὲν μιλοῦσε παρὰ σὰν τὸν ἐρωτοῦσαμε τίποτε. Ἐτρωγε μὲ πολὺ ὄρεξι, καὶ χαμογελοῦσε σὰν τὸν ἐπειράζανε. Τὸ χρέος του ἔκανε κι' ὁ Δάσκαλος, καὶ 'ς τὸ φαγί καὶ 'ς τὸ κρασάκι. Μᾶς ἔκουγε κι' αὐτός μὲ πολλὴ περιέργεια, καὶ σὰν τοὺς ἔλεγα γιὰ κανένα τόπο ποῦ δὲν γνωρίζανε, αὐτός τοὺς δίδασκε τὴ Γεωγραφία, ἴσως λιγάκι σὰν νὰ κρατοῦσε τὸ δείχτη 'ς τὸ χέρι, μὰ ὅχι καὶ σχολαστικά. Ἦτανε τοῦ κόσμου κι' αὐτός εἶχε ταξιδεῖψαι ὡς τὴν Ἀθήνα.

Τὸ δεῖπνο τέλειωσε, ἡ παρακώρη μᾶς ἔφερε τὸ λεγέρι καὶ νιφτήκαμε, τὸ τραπέζι σηκώθηκε, ἡ κυρὰ Δέσποινα ἐπῆρε τ' ἀδράχτι κ' ἐκλωθε, κ' ἐμεῖς ἀκόμα τὰ λέγαμε. Τοῦ μικροῦ Πέτρου τὰ μάτια ἦτανε στηλωμένα ἀπάνω μου. Ἡ μάνα μου ἔλεγε πῶς πρώτη φορὰ τὸν ἔβλεπε νὰ μὴν τὸν παίρνῃ ὁ ὕπνος ὕστερ' ἀπὸ τὸ φαγί. Ἐτσι ἐπέρασε ἄλλη μιὰν ὥρα. Ἐγὼ τότες εἶπα νὰ μὲ συμπαθήσουνε γιατί ἤμουνα κουρασμένος, καὶ τοὺς καλονύχτισα. Μαζί μου ἔφυγε κι' ὁ δάσκαλος σπίτι του.

Σὰν ξαπλώθηκα καὶ βαχάτευα 'ς τὸ μαλακὸ καὶ καταδεχάμενο ἐκεῖνο στρώμα, ἀρχισα νὰ συλλογοῦμαι μὲ τί τροπο γὰ μᾶθω τὴν ἱστορία τῆς Στραβοκώσταϊνας. Δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔχῃ τὴν ἱστορία της μιὰ τέτοια γυναῖκα, μ' ἓνα τέτοιον ἄντρα, εἶπα. Ἀπὸ δῶ εἶχα ἀπὸ καὶ εἶχα,

βρῆκα τὸν τρόπο. Εἶνε σάββατο βράδυ ἐσχέφθηκα κ' εἶπα· αὐριο δὲν ἔχει σκολειό· θὰ πάρω λοιπὸν τὸ δάσκαλο μαζί μου καὶ θὰ μοῦ τὰ πῇ 'ς τὸ δρόμο.

Κ' ἔτσι ἔγινε. Τὸ πρωί, σὰν σηκώθηκα, καὶ πῆρα τὸ βύσσινο γλυκὸ καὶ τὸν καφέ, καὶ τοὺς ἀφῆκα γειά, καὶ τοὺς παρακάλεσα νὰ καταδεχτοῦνε κ' ἐκεῖνοι καμμιὰ φορά 'ς τὸ δικό μας, παίρνω τὸ ἄλογο καὶ πηγαίνω ἴσια κατὰ τὴν ἀγορά. Εἶχα σκοπὸ νὰ γυρέψω τὸ σκολειό καὶ ν' ἄδρω τὸ Δάσκαλο. Μὰ ὁ φίλος ἦτανε 'ς τὸν καφενέ, ὅτι γύρισε ἀπ' τὴ λειτουργία, κ' ἔπινε τὸν καφέ του. Τοῦ ξήγησα πῶς τὸν ἤθελα νὰ με συντροφέψῃ ὡς τὸ χωριό μας, καὶ νὰ γυρίσῃ πίσω δευτέρα ξημέρωμα. "Αν καὶ κοσμογυρισμένος τοῦ φάνηκε μακρινὸ τὸ ταξεῖδι. Μὲ τὰ πολλὰ τὸν ἐκατάπεισα ν' ἄλθῃ μαζί μου ὡς τὸ μισὸ δρόμο, γιὰ ν' ἄνε πίσω τὸ μεσημέρι. Πῆρε λοιπὸν ἓνα καλὸ γαιδουράκι, καὶ ξεκινήσαμε.

Ἦτανε μιὰ χαρὰ ὁ δρόμος ἐκεῖνος ἀνάμεσα 'ς τὲς ἐλθές, μεγαλῆτερη ὅμως εὐχαρίστησι μοῦ δίνανε τὰ παλληκάρια ποὺ βραβδίζανε κ' ἡ κοπέλλες ποὺ μαζεύανε ἀπὸ κάτω ἀπ' τὰ δένδρα, γιὰτὶ ἂν καὶ Κυριακὴ, δὲν εἶχανε καιρὸ νὰ χάνουνε τώρα, ποὺ πλάκωνε ὁ χειμῶνας.

"Ετσι πηγαίνοντας, καὶ ῥωτῶντας τίνος εἶνε τὸ ἓνα χτήμα καὶ τίνος τὸ ἄλλο, βρεθήκαμε καὶ ἔμπροστὰ 'ς τὰ «ὑποστατικά» τῆς Στραβοκώσταίνας.»

— Μεγάλα χτήματα, λέγω τοῦ Δασκάλου. Πρέπει ν' ἄνε πλούσιοι.

— Καὶ ἦσαν πτωχοὶ ἄλλοτε, μοῦ κάνει ὁ Δάσκαλος.

— Νὰ λοιπὸν ποὺ γίνονται κατὰστασις καὶ δῶ πέρα. Γιὰ πὲς μου, νὰ σὲ χαρῶ, πῶς τ' ἀποχτήσανε; καὶ πῶς τυφλώθηκε ὁ ἀγαθώτατος ἐκεῖνος ἄνθρωπος; καὶ ποιά εἶνε ἡ χρυσὴ ἐκείνη γυναικί; πὲς μου τὴν ἱστορίαν της. "Εχουμε ἀκόμα μιὰν ὥρα δρόμο νὰ κάνουμε μαζί.

— Ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ...

— Νὰ σοῦ πῶ, Δάσκαλέ μου, τοῦ λέγω. "Αν καὶ Κυριακὴ σήμερα, θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μοῦ κάνῃς μιὰ μεγάλη χάρι: ν' ἀφήσῃς τὴν κυριακάτικη γλῶσσά σου πίσω 'ς τὸ χωριό, καὶ νὰ κρατήσῃς τὴν καθημερινή σου μονάχα. Βλέπεις κ' ἐγὼ μ' αὐτὴ ταξιδεύω. Ποῦ νὰ τὴν σηκῶνῃ τὸ γαιδουράκι σου τὴν ἄλλη μ' ὅλα της τὰ στολίδια! Εἰχάσέ την, γειά σου, καὶ θυμήσου καὶ σὺ τὰ νειάτά σου, καὶ πὲς μου τα καθὼς ποῦ θὰ τ' ἄλεγε ἡ μακνουλά σου, ὥρα της καλῆ.

Ἦτανε φρόνιμος ἄνθρωπος ὁ καίμενος, καὶ μπῆκε ἀμέσως 'ς τὸ νόημα. Ἐγέλασε λοιπὸν μὲ τὴν καρδιά του, ἔπειτα συλλογίσθηκε λιγάκι, καὶ ἄρχισε:

«Θὰ σὰς πάρω τώρα δεκαεννιά χρόνια πίσω,

τότες ποῦ ἡ κυρὰ Δέσποινα ἦτανε εἴκοσι χρονῶν κοπέλλα, καὶ μὲ μιὰ μορφή, ποῦ τὸ τραγοῦδι της περνοῦσε ἀπὸ κάθε παλληκαριοῦ στόμα. Ἦτανε ὀρφανή, καὶ κατοικοῦσε 'ς αὐτὸ τὸ χωριὸ σπίτι της. Εἶχε κ' ἓνα χτηματάκι, αὐτὴ ἐδῶ τῇ μικρῇ γωνιά πίσ' ἀπ' τὸν πλάτανο. Ἄλλο συγγενὴ δὲν εἶχε μαζί της, παρὰ μιὰ θειά της, τὴ θειά Περμαθοῦλα, τὴ μοιρολογίστρα, ποὺ βραγίζαν ἡ πέτρες σὰν ἔβγαίνε μὲ τὰ λείψανα, καὶ μοιρολογοῦσε, καὶ δερνούτανε κ' ἔλεγε:

«Ὤχου, κλωστροποδιά μου,

Ὤχου, τσῆντα νὰ ποῖσου!» — τί νὰ ποιήσω.

— Γειά σου, νὰ μοῦ ζήσης, Δάσκαλε. Βλέπεις ποῦ εἶνε τὰ καθαυτὸ Ἑλληνικά; ἔμπρός τώρα λέγε.

Ὁ Δάσκαλος ἔχαμογέλασε, καὶ ξεκιλούθησε:

«Ἡ Δέσποινα ἦτανε πτωχή, μὰ εἶχε δυὸ μεγάλα στολίδια 'ς τὸ πρόσωπό της· μορφή καὶ τιμή. Σπάνια στολίδια 'ς τὸ δικό σας, τὸ μεγάλο κόσμο ποῦ γυρίζετε, νὰ τὰ βρῆτε καὶ τὰ δυὸ μαζί. Ἐδῶ μέσα 'ς τὰ βουνὰ τὰ βλέπουμε πολὺ συχνὰ αὐτὰ τὰ δυὸ λουλούδια ν' ἀνθοῦνε κοντὰ κοντά.»

Δὲν θέλησα νὰ τοῦ ἐναντιωθῶ γιὰ νὰ μὴ χαλάσω τὴν ἱστορίαν τοῦ τὸν ἄφησα λοιπὸν νὰ λέγῃ.

«Ἡ Δέσποινα καθοῦτανε μιὰ βραδυά, σαββάτο βράδυ, πάνω 'ς τὸ σοφὰ τοῦ μέσα σπιτιοῦ, μὲ τὸ μάγκανο μπροστὰ της, καὶ κεντοῦσε τὰ προικιά της. Ἦταν ἀρραβωνιασμένη μὲ τὸν Κωστάκη τοῦ Λάμπρου, κ' ὅλος ὁ κόσμος εἶχε νὰ κἀνῃ μὲ τὴν ἀγάπην τους. Ἡ Δέσποινα τρχγυδοῦσε ὀλομερῆς μπροστὰ 'ς τὸ μάγκανο, κ' ὁ Κώστας μέσ' 'ς τὰ χωράφια ποὺ δούλευε, κ' ἦτανε κ' αὐτὸς ὁμορφο παλληκάρι, καὶ μιὰ φωνή, σὰν τὸ μέλι. Σὰν ἔγυρε ὁ ἥλιος ἐκεῖνο τὸ Σάββατο, σηκώνεται ἡ Δέσποινα, ἀνάβγει τὸ καντήλι, θυμιάζει, συγυρίζεται, καὶ πάει 'ς τὸ παράθυρο νὰ ποτίσῃ τὰ λουλούδια της, μπήγει μιὰ φωνὴ ἡ μοιρολογίστρα ἡ θειά της μέσ τὴν αὐλή: «Βουρῇ σεῖς, βουρῇ σεῖς! 'Σ τὰ ὄρ', 'ς τὰ βνά, τσῆ 'ς τὰ κλαδιά, τσῆ 'ς τὰ ξηρὰ τὰ δέντρα! Τί 'νῃ τούτου τοῦ κακοῦ ποῦ μᾶ; ἡῦρη!» 'Σ τὴ θειά Κανταξινὴ τ' ἄλεγε αὐτὰ, ποῦ ἦλθε καὶ τῆς ἔφερε τὰ μαῦρα μαντάτα. Καὶ τί μαντάτα! Ὁ δόλιος ὁ Κώστας εἶχε βάλει φωτιά 'ς ἓνα φουρνέλλο, μέσα 'ς ἓνα χωράφι π' ἄνοιγανε, καὶ πρὶν νὰ προφθάσῃ νὰ φύγῃ, πῆρε φωτιά τὸ μπαρουτί, τοῦκαψε τὰ μαλλιά του, τοῦβγαλε καὶ τὰ μάτια! Τὸν ἀνεβάζανε 'ς τὸ σπίτι του μισοζώντανο. Σὰν τότε στρώσανε 'ς τὸ μιντέρι, καὶ προσμένανε τὸ γιατρό ἀπ' ἓνα ἄλλο χωριό, καὶ μαζευτήκανε ὅλες ἡ κλαψάρες γρηῃς τῆς γειτονιάς, καὶ βλέπανε τὴ μάννα νὰ μαλλοσέρνεται, καὶ τὸν Κώστα νὰ μουγκρίζῃ ἀπὸ τὸν πόνο, ἀρχίσανε κ' αὐτὲς τὰ μοιρολόγια, κ' ἡ-

τανε χειρότερο ἀπὸ λείψανο! "Ἦμουν κ' ἐγὼ ἐκεῖ, δώδεκα χρονῶν παιδί. κ' ἔλεπα. Κι' αὐτὸ δὲν ἦτανε τίποτε. Τὸ μεγάλο κακὸ γέννηκε σὰν πρόβαλε ἡ χαριτωμένη ἐκείνη κοπέλλα μὲ τὴ θειὰ της, χλωμὴ σὰν τὸ θειαφοκέρι, τὰ δυό της μεγάλα μάτια ὀρθάνοιχτα ἀπ' τὴν τρομάρα, τὸ στόμα της ἄλλαλο, καὶ μῆτε σταλαγματιὰ δάκρυο! Ποῦ δάκρυα τέτοιες ὥρες! αὐτὰ ἔρχονται ὕστερα, σὰν περὰς' ἡ φορτοῦνα καὶ μαλακῶς' ἡ καρδιά μας.

Θυμῶμαι σὰν τὴν ἐννοίωσε ὁ καϊμένος ὁ Κώστας σιμά του, καὶ γύριψε νὰ τῆς πῇ πῶς δὲν ἔχει τίποτε, καὶ πῶς γλήγορα θὰ γιάνη. Ἡ φωνή του δὲν ἀκούστηκε πολλὴ ὥρα, γιατί ἄξαφνα ἡ μοιρολογίστρα ἡ θειὰ Περμαθοῦλα ξέσπασε 'ς ἓνα μοιρολόγι ποῦ τρώμαξε ὅλη τὴ γειτονιά! κ' ἡ ἄλλες ἡ γρηές, δὸς του καὶ νὰ ἀναρροφῶνε, μὲ τὴν ποδιά 'ς τὰ μάτια!

Μέσα 'ς ὅλη ἐκείνη τὴν παραζαλη, μόνο τὸ κορίτσι βαστάχτηκε. Σηκώθηκε σὰν βασίλισσα ἀνάμεσά τους, καὶ τὲς πρόσταξε νὰ σωπάσουνε! Καὶ τότες ἐφάνηκε ὁ ἀληθινὸς χαρακτήρας τῆς σπανίας αὐτῆς γυναίκας. Καὶ σῶπασε ὁ κόσμος, καὶ στρώσανε τὸ στῶμα, καὶ βάλανε τὸ παιδί μέσα. Κι' ἀπὸ μοιρολογίστρες, γενήκανε ὅλες γιάτραινες τώρα! "Ἄλλη ἔφερνε τρανταφυλλόπηττες, ἄλλη μολόχες, κι' ἄλλη θαρματοურγές εἰκόνες γιὰ νὰ γλυτώσουνε τὸ παιδί. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, σὰν βασανίστηκε ἀρκετὰ ὁ καϊμένος ἀπ' τὲς πολλὲς περιποιήσεις, ἐφθασε κι' ὁ γιατρός. Καὶ ἄμα τὸν εἶδε, μᾶς εἶπε πῶς δὲν ἔχουνε γιαιτρεῖα τὰ μάτια του!

Σαράντα μέρες καὶ σαράντες νύχτες καθοῦτανε ἡ δούλια Δέσποινα πλάγι του! Τῆς λέγανε πῶς ἦτανε καὶ ντροπῆς νὰ ξημερώνεται ἔτσι μιὰν ἀρραβωνιασμένη κοπέλλα 'ς τὸ πλάγι ἐνὸς παλληκαριοῦ. «Αὐτὸς εἶνε ὁ ἄντρας μου, γύριζε κ' ἔλεγε. Δὲν ἔχω νὰ δώσω σὲ κανένα λόγο! θὰ τὸν γιαιτρέψω κι' ἀπὲ θὰ τὸν πάρω.» καὶ πνιγούτανε ἡ φωνή της 'ς τὰ δάκρυα.

Ὁ κόσμος τᾶπαιρνε γιὰ λόγια τῆς λύπης καὶ τῆς στενοχωρίας τοῦτα. Σὰν σηκώθηκε ὁμως ὁ Κώστας, καὶ τὸν πῆρ' ἓνα πρωτὶ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ πῆγε 'ς τὸ σπίτι της, κ' ὕστερα στολίστηκε, καὶ μαζί μὲ τὴ θειὰ της, (ποῦ δὲν τῆς ἔπεφτε λόγος 'ς τὴν ὑπόθεσι, ἂν καὶ δὲν τῷθελε), πηγαίνανε οἱ τρεῖς τους 'ς τὴν ἐκκλησιά, τότες τρίψανε τὰ μάτια τους ὅλοι, καὶ φωνάζανε, — κρίμα 'ς τὸ κορίτσι!

— Κρίμα 'ς ἐσὰς ποῦ τὸ θαρρεῖτε, φώναζε κ' ἡ Δέσπω, ἀπλώνοντας τῷμορφο χέρι της μὲ τὸ μπιμπιλωτὸ τὸ μανίκι.

Γιὰ καλὴ τους τύχη ὁ παπᾶς, συγγενὴς ὄντας τοῦ Κώστα, καὶ ξέροντας πῶς ἡ Δέσποινα εἶχε καλὰ προικιά, ἀπ' τὴ μάννα της, δὲν ἐβγάλε δυσκολίας 'ς τὸ μέση. Καὶ σὲ μιὰν

ὥρα μέσα ὁ Κώστας δὲν εἶχε παρὰ ἓνα πρᾶμμα νὰ λυπᾶται, ποῦ δὲν μποροῦσε νὰ δῇ τί θησαυρὸ τοῦ χάρισε ὁ Θεός. Καὶ 'ς αὐτὸ τὸ δυστύχημά του ἀπάνω χωράτευε ὁ κακομοῖρης, κ' ἔλεγε πῶς τοῦφερε κ' ἓνα καλὸ ἡ στραβομάδα, ποῦ τὸν πάντρεψε πλεῖο γλήγορα!

Ἡ ἀγάπη, ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη ποῦ τὰ κάνει ὅλα μέλι καὶ γάλα, ἄρχισε ἀμέσως νὰ βασιλεύη 'ς τὸ σπιτικό τους. Ἦτανε Αὐγούστος, κ' εὐθὺς ἀνασκουμπώθηκε 'ς τὴ δουλειὰ ἡ Δέσποινα. Εἶχε μεγάλα σχέδια 'ς τὸ νοῦ της. Ἦτανε περήφανη καὶ φιλόδοξη, καὶ τῷθαλε 'ς τὸ νοῦ της νὰ δείξη 'ς τὸν κόσμον ποῦ τὴν λυπούτανε, τί μπορεῖ νὰ κάμῃ μιὰ Στραβοκώσταινα.

Ὁλομερῆς ἡ Δέσποινα δούλευε 'ς τὸ χωράφι, κι' ὁ Κώστας πότε νερὸ κουβαλοῦσε τὸν τοῖχο τοῖχο, πότε ἐλνές, πότε σῦκα. Καμμιά φορὰ ἔπαιρνε καὶ τὸ νταμπουρά του καὶ τραγουδοῦσε τῆς λυγερῆς του ἐκεῖ ποῦ δούλευε.

Ἔτσι πέρασαν κάνα δυὸ χρόνια. Γεννήθηκε καὶ τὸ μαρό τους, κι' ὁ κόσμος τώρα εἶχε νὰ κάμῃ μὲ τὴ μεγάλη καλοτυχία ποῦ ἔπεσε 'ς τὸ σπίτι τῆς Στραβοκώσταινας. Τόσο, ποῦ πολλὲς κοπέλλες χωρατεύοντας λέγανε πῶς θὰ γυρίψουνε κι' αὐτὲς στραβὸν ἄντρα! "Ὅ,τι ἔπαινε ἡ κυρὰ Δέσποινα, γινούτανε μάλαμμα. Τὰ μαζούλια της ἦτανε τὰ καλλίτερα, κι' ὁ κόσμος ἐπλήρωνε καὶ κᾶτι τις παραπάνω γιὰ ν' ἀγοράσῃ ἀπ' τὰ χωράφια της. Χωράφια λέγω, γιατί ἦτανε τρία χωράφια τώρα κ' ὕστερα γενήκανε ὅλα ἐκεῖνα ποῦ εἶδετε.

Σὰν πέρασαν ἄλλα δυὸ τρία χρόνια, ἡ κυρὰ Δέσποινα δὲν δούλευε πλεῖο ἀπατὴ της. Εἶχε πλῆθος δουλευτάδες καὶ παραγυιούς. Ἦτανε ἀρχόντισσα τώρα, καὶ τῆς ἔπρεπε. Κανέναν δὲν τὴν ζήλευε, γιὰτ' ἡ καρδιά της ἔμενε ἡ ἴδια πάντοτε. "Ὅλοι τὴν ἐσεβούντανε, καὶ τὴν ἐφοβούντανε κιόλας, γιατί ὁ λόγος της εἶχε βάρος καὶ δύναμι. Κατάντησε νὰ πηγαίνει ὁ κόσμος νὰ τὴ συμβουλευεταὶ 'ς τὲς διαφορὰς του. Τέτοιο κεφαλι ἄντρίκιο ἔχει μέσ' 'ς τὰ γυναίκεια της κάλλη.

Ὁ Κώστας, δὲν τοῦ ἐρχότανε νὰ μὴν ἔχῃ κι' αὐτὸς μιὰ δουλειὰ ὁ καϊμένος, κ' ἔγινε ψάλτης. Μὰ τώρα τὴν παρᾶτῃσε τὴν ψαλτική. Ἡ διασκέδασίς του τώρα εἶνε νὰ βάζῃ τὸν Πέτρο του νὰ τοῦ διαβάζῃ ἱστορίες τὸ βράδυ. Τὴ μέρα, πότε μὲ τοὺς γειτόνους, πότε μὲ τὲς μικροδουλειὰς του, περνᾷ τὸν καιρὸ του. Ἡ Κυρὰ Δέσποινα, ἂν καὶ τὰ χτήματα τώρα τὰ κυττάζει ὁ Πέτρος, δὲν βρίσκει καιρὸ νὰ καθήσῃ καὶ νὰ συχάσῃ. Πότε μὲ τὸ σπίτι της, πότε μὲ τὰ παθὰ τῶν γειτόνων της, ὅλα σὲ δουλειὰ βρίσκειται. Ποῦ πηγαίνει καὶ ξετρυπώνει ἓνα σωρὸ φτώχειας καὶ συμφορὰς, κ' ἐγὼ δὲν ξέρω. Ἄλλου δίνει δουλειὰ γιὰ βοήθεια, ἄλλου παραδες, ἄλλου βροῦχα, ἄλλου καρπό. Ἡ χαρὰ της εἶνε νὰ κάνη

καλό. "Οποῖος ξένος ἔλθῃ 'ς τὸ χωριό μας, θὰ πάγῃ 'ς τῆς Στραβοκώσταινας. Αὐτὸ ἔγινε καὶ μὲ λόγου σας.

— Μεγάλῃ μου εὐτυχίᾳ, καθὼς ποῦ ἔγινε, εἶπα τοῦ Δασκάλου, καὶ δυστυχίᾳ μου ποῦ δὲν εἴξερα σὲ ποιᾶς ἀληθινῆς βασιλίσσας παλάτι κοιμήθηκα χθὲς τὸ βράδυ. "Αχ, καὶ νὰ τῷξερα! Κύριος οἶδε πότε θὰ ξαναπεράσω ἀπ' τὸ χωριό σας.

Ἐδῶ χωριστήκαμε, ὁ δάσκαλος γύρισε πίσω, καὶ ἐγὼ τράβηξα μπρός, κατὰ τὸν κάμπο μας, ποῦ ἄρχισε νὰ μισοφαίνεται τώρα.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΩΤΗΣ

Ἡ κατωτέρω δημοσιευμένη πολλοῦ λόγου ἀξία ἐπιστολὴ τοῦ Λευκαδίου ποιητοῦ κατ'ἐπίμονον παράκλησιν παρεχωρήθη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν ὑπὸ τοῦ συναγματοάρχου κ. Ἄν. Στράτου πρὸς ὃν ἀπευθύνεται. Εἶνε δὲ ἀπάντησις πρὸς ἐπιστολὴν αὐτοῦ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπελογεῖτο ὑπὲρ τοῦ Γώγου Μπακόλα, ὃν ὁ μὲν Βαλαωρίτης θεωρεῖ προδότην, ἄλλοι δὲ τὸναντίον ἄνδρα φιλόπατριν καὶ ἐντιμότατον ἀγωνιστήν.

Σ. τ. Δ.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Ἐν Λευκάδι τῇ 22 Ἀπριλοῦ τοῦ 1868.

Φίλτατε Ἀνδρέα,

Μεταξὺ τῶν εὐγενεστέρων ἠθικῶν εὐχαριστήσεων ἃς δύναται ν' ἀπολαύσῃ ἡ ἀνθρώπινος καρδιά ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀναμφιβόλως πρέπει ν' ἀριθμῇται τις καὶ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν δύο ψυχαί, δύο διάνοιαι, μυστικῶς ἐμφοροῦμεναι ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν ἢ ἐμπνεόμεναι ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων νοερώς συναντῶνται, συσκέπτονται, συναποφασίζουσι εἰς τὸ πείσμα τῶν περιστάσεων καὶ τῆς διαχωρίζουσας αὐτὰς διαστάσεως. Τοιοῦτου ἀνεκτιμήτου πλεονεκτήματος πρόξενος ὑπῆρξε δι' ἐμέ· ἡ ἀδελφικὴ ἐπιστολὴ σου, ἣν καὶ ἀνέγνωσα ἐπανειλημμένως, συναισθανόμενος ἀνεκφραστόν τινα τέρψιν ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν τεθνεώτων ἡρώων καὶ τῇ περιγραφῇ τῶν στρατηγικῶν θέσεων ἃς περιῆλθον ἀκαριαίως διὰ τῆς φαντασίας καὶ ἐφ' ὧν ἀρέσκομαι νὰ καταφύγω ὡς ὅστις αἰσθάνομαι ὅτι ἐχω ἀνάγκην νὰ ἀναρρώσω ἐκ τῆς χαυνώσεως, ἐκ τῆς νάρκης ἣτις με καταλαμβάνει πολλὰκις ἐξερχόμενον τῆς παλαιστρας τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ βίου.

Φίλτατε Ἀνδρέα! Σὺ γνωρίζεις, ὅτι ἀπὸ δεκαετίας ἤδη μόλις ἡλικιωθεὶς εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων μου κατεῖχον μερίδα οὐχὶ εὐκαταφρόνητον τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ ἐξουσίας—ὅτε πᾶσα ἐκ μέρους μου προκαλούμενη ἀντίδρασις κατὰ τῆς καθεστώσεως Κυβερνήσεως ἐδύνατο νὰ συνεπιφέρῃ δεινὰ ἀκαταλόγιστα—ὅτε ἡ ὑψηλὴ ἀστυνομία (ἣτις ἄς τὸ εἴπωμεν ἐν παρόδῳ ἦτο ἡπιωτέρα τῆς ἐν Ἑλλάδι σήμερον καθιερωθείσης τρομοκρατίας) ὅτε ἡ ὑψηλὴ ἀστυνομία ἐξεσφενδόνιζεν ἐπὶ τῶν ξηροσκοπέλων ὅσους ἀπετόλμων ν' ἀντιμετωπίζωσι τὴν αὐθαίρεσιν τῶν Μεγάλων ἀρμοστών—ὅτε ἐκ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος οὐδεμία ἤρχετο πρὸς ἡμᾶς ἐμφύχωσις καὶ ὅτε ὁ κόσμος ὅλος ἐκλήρυνεν ἡμᾶς παράφρονας—ἐγὼ ἀδιστακτικῶς συνετάχθην τῇ ἐθνικῇ μερίδι καὶ μόλις εἰσελθὼν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ὡμοσα καὶ μέχρι τέλους ἐτήρησα ἀπαράβιαστον τὸν

ρίζοσπαστικὸν ὅρκον. Ἐπολέμησα κατὰ τῶν συγγενῶν μου, ἐπολέμησα καθ' ὅλοκλήρου τῆς κοινωνικῆς τάξεως, εἰς ἣν ὄντηκον, ἐπολέμησα κατὰ τῶν ἰδίων συμφερόντων μου καὶ ἐπολέμησα ὑπὲρ μιᾶς ἰδέας, ἣτις τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ παρίστατο τοῖς πᾶσιν ὡς ὄνειρον νοσούσης φαντασίας.

Συγχρόνως τότε ἡσθάνθην ἐν ἐμοὶ ἀναπτυσσόμενον τὸ αἶσθημα τῆς ἡρώϊκῆς ποιήσεως καὶ, συνδυάζων τὴν πολιτικὴν ἰδέαν ἣν ἐπεδίωκα μετὰ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων αἰτινες ἐπλήρουν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μου, ἔκτοτε συνεταύτισα τὸ πολιτικόν μου στάδιον μετὰ τοῦ ποιητικοῦ πεποιθὼς ὅτι τὸ μέλλον καὶ ἡ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠδύνατο νὰ πηγάζωσι παρὰ ἐκ τῆς συγχωνεύσεως, παρὰ ἐκ τῆς ἀφομοιώσεως τῆς πολιτικῆς ἰδέας μετὰ τοῦ ποιητικοῦ αἰσθηματος.

Ἡ ἐνωσις τῆς Ἑπτανήσου ἦτο πολιτικὸν πρόγραμμα, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως καὶ θέμα ἐθνικῆς ποιήσεως· τὴν ἡσπάρσθην λοιπὸν ἀπὸ καρδίας καὶ εὐχαριστῶ τὸν θεὸν ὅτι με ἤξιώσε νὰ ἰδῶ αὐτὴν πεπληρωμένην καθὼς θὰ ἴδωμεν ἢ θὰ ἴδωσιν αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ πληρουμένην πᾶσαν ἄλλην ἰδέαν τοῦ αὐτοῦ ὕψους καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως.

Τέλεσθεισος τῆς ἐνώσεως, συνηντήθημεν, φίλτατε Ἀνδρέα, ἐπὶ τῆς αὐτῆς πολιτικῆς παλαιστρας, οὐχὶ ὡς ἀντίπαλοι ἀλλ' ὡς ἀδελφοί, ὡς ὑπηρεταὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας. Ὑπεστηρίξαμεν καὶ ἐκραταιώσαμεν μίαν Βασιλείαν σαλευομένην ὑπὸ τῶν κομμάτων τῆς ἐν κρυφῷ εἰσέτι βρυχωμένης ἐπαναστάσεως καὶ ἐν μέσῳ μυρίων ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν βασάνων κατωρθώσαμεν νὰ συντάξωμεν καὶ νὰ υπογράψωμεν τὸ μέγα συμβόλαιον, δι' οὗ ἔπρεπε νὰ συζήσῃ ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἐν ἀγάπῃ ὁ θρόνος μετὰ τοῦ πολυτλήμονος λαοῦ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ καταρτισθέντος τοῦ πολιτεύματος συνηντήθημεν ἅπαντες ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ κράτους διοργάνωσις, ἡ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἠθικὴ ἀνύψωσις τοῦ Ἑλληνος δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ μόνης τῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τοῦ πρὸ μικροῦ καθιερωθέντος πολιτεύματος καὶ ὅτι ὑψηλότεραι ἀνάγκαι καὶ ἱεραὶ πρὸς τοὺς δούλους ὁμοφύλους ὑποχρεώσεις μᾶς ἐβίαζον νὰ δώσωμεν ἐναρξιν, νὰ χαράξωμεν ἐν πολιτικὸν σύστημα τεῖνον εἰς τὴν ὀριστικὴν τοῦ ἔθνους ἀποκατάστασιν, τούτεστι μᾶς ἐβίαζον νὰ παραδεχθῶμεν ὡς πολιτικὴν ὁμολογίαν τὴν ἀέναν ἐκ μέρους ἡμῶν προσπάθειαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ γένους. Τὸ πανάρχαιον λοιπὸν θέμα τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως, ἡ οὐσία αὕτη, ἡ ψυχὴ, τὸ ὄνειρον τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ μετεβάλλετο πάλιν εἰς πολιτικὸν πρόγραμμα καὶ ἑκατὸν περίπου βουλευταὶ εὗρεθσαν ἐτοιμοὶ νὰ ὁμολογήσωσι τὸ σύμβολον τῆς Ἑλληνικῆς πίστεως.

Μὲ ἤκουσες τότε ἀγορεύοντα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ πρὶν ἢ λήξῃ ἡ βουλευτικὴ ἐκείνη σύνοδος, εἶδες ἐμφανιζόμενον καὶ τὸν Διάκον μου, καθὼς ὅτε ὑπεστήριζα ἐν Ἑπτανήσῳ τὴν Ἑνωσιν συγχρόνως ἐξέδιδε τὰ Μνημόσυνα καὶ τὴν Εὐφροσύνην μου πρὸς ἀπόδειξιν καὶ ὑποστήριξιν τῆς ἀμετατρέπτου δοξασίας μου ὅτι πᾶν ἐθνικὸν πολιτικὸν πρόγραμμα πρέπει νὰ συζεύγνυται παρ' ἡμῖν μετὰ μιᾶς μεγάλης ποιητικῆς παραστάσεως ἐνδεικνυσούσης τὸ ἀδίαίρετον, τὸ ἐνιαῖον τῶν προσπαθειῶν, τῶν ἀγώνων τοῦ ἔθνους